

7/11257

**T.C.
DEVLET BAKANLIĞI**

Sayı : B.02.0.009 - 2397
Konu : Soru Önergesi

31/12/2009

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 21.12.2009 tarih ve B.02.0.KKG.0.12.106-174-13/5021 sayılı yazı.

İstanbul Milletvekili Sayın Atila KAYA tarafından cevaplandırılması istenen 7/11257 esas sayılı yazılı soru önergesi ile ilgili olarak, Bakanlığımın istenilen yazılı soru önergesi cevabı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Faruk ÇELİK
Devlet Bakanı

E K L E R :

1- İlgi yazı (5 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği :
TBMM Başkanlığına

Bilgi :
Başbakanlığa

T.C.
T.B.M.M.
YAZILI SORU ÖNERGELERİNE İLİŞKİN BİLGİ NOTU

Önergeyi Veren Milletvekili :Atıla KAYA
İstanbul Milletvekili

Önergenin Konusu : Gagauz Türkleri.

Önerge Esas No :7/11257

CEVAP

Çoğunlukla Moldova'ya bağlı Gagavuz Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk Milleti'nin binlerce yıllık tarihinde önemli bir yer tutan Gagavuz Türkleri Moldova'nın dışında; Ukrayna, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Özbekistan, Romanya, Kabartay-Balkar, Kırım ve Bulgaristan'da yaşamaktadırlar.

Ortodoks Hristiyan olan Uzların, Balkanlara gelen kısmının devamı olan Gagavuzlar, Asparuh Bulgarları ve Deli Orman Türkleri diye de anılmaktadırlar. Gagavuz isminin, Gök-Oğuz ve Hak-Oğuz adından geldiğine dair rivayetler de vardır.

Gagavuzlar, Bizans yönetimi altında yaşarken Balkanların, Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmesiyle XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'ne bağlanmışlardır. Gagavuzlar, o dönemde Uzi Sancağı adı altında bu bölgede yaşamışlardır.

Osmanlı Türklerinin Balkanlar'ı kaybetmesinden sonra da Uzi Sancağı Osmanlı Devleti'ne bağlılığını sürdürmüştür.

1812 yılında Besarabya-Moldova Bölgesine göç eden Gagavuzlar, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Bulgaristan'ın egemenliğini tanımak zorunda kalmışlardır.

1918 yılında Besarabya-Moldova'nın, Romanya'nın eline geçmesi ile bölgedeki Gagavuzlar, Romanya'nın egemenliği altına girmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Moldova'nın Rus yönetimine girmesiyle de Gagavuzlar, Rus egemenliğini tanımak zorunda kalmışlardır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Moldova Cumhuriyeti, bağımsızlığını kazanmıştır.

21 Ağustos 1990 yılında Gagavuz Cumhuriyeti olarak ilan edilen Gagavuzya, 23 Aralık 1994 tarihinde ise Gagavuzların talebi üzerine Moldova Cumhuriyeti'nin aldığı bir kararla, Özerk Gagavuz Cumhuriyeti olarak tanınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgisi, Dünya'da yaşayan bütün Türklere olduğu gibi, Gagavuz Türklerine karşı da her dönem artarak sürmüştür. Buna güzel bir örnek; 1931 ila 1944 yılları arası Romanya'nın başkenti Bükreş'te Büyükelçilik yapan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in gerçekleştirdikleridir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle Romanya'nın başkenti Bükreş'te Büyükelçilik görevine atanan Hamdullah Suphi Tanrıöver, Dobruca ve Besarabya'da yaşayan Gagavuz Türklerinden 100 genci Türkiye'ye öğrenim görmeye göndermiştir. Yine aynı yıllarda 26 Gagavuz kasaba ve köyünde 80 Türkçe öğretmenini görevlendiren Hamdullah Suphi Tanrıöver, Gagavuz Türkleri arasında Türkiye Türkçesi'nin öğretimini de sağlamıştır. Bugün bu iletişim daha da büyüyerek devam etmektedir. Dünya'da halen, Gagavuz Türklerinin nüfusu iki yüz binin üzerindedir.

CEVAP 1 - HÜKÜMETİMİZCE GAGAVUZ TÜRKLERİNE YAPILAN YARDIMLAR

DEVLET BAKANLIĞIMIZA BAĞLI TİKA BAŞKANLIĞI TARAFINDAN GAGAVUZ YERİ ÖZERK BÖLGESİ'NE YÖNELİK YAPILAN FAALİYETLER

TİKA Başkanlığımız, ülkemizin dış politikasının bir aracı olarak, kalkınma yolundaki ülkeler ve topluluklarla diğer ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak amacıyla değişik alanlardaki işbirliğini proje, program ve faaliyetler aracılığıyla geliştirmek, yapılacak yardım ve işlemleri yürütmek amacıyla teknik yardım veren bir kurum olarak görev yapmaktadır.

Bu kapsamda, Başkanlığımız görev alanına giren ülkelerden Moldova Cumhuriyeti Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi'ne birçok alanda proje ve faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Türkiye bağımsızlığını 27 Ağustos 1991'de ilan eden Moldova'yı 16 Aralık 1991'de tanımıştır. İki ülke arasında diplomatik ilişkiler 3 Şubat 1992 tarihinde tesis edilmiştir. Diplomatik ilişkilerin tesisinden itibaren, tarihi ve kültürel bir derinlik taşıyan iki ülke ilişkileri ivme kazanmaya başlamış ve siyasetten ekonomiye, ticari ve askeri alanlara kadar yayılan geniş bir yelpaze üzerinde işbirliği geliştirilmiştir. İki ülke ilişkilerinin temel anlaşması sayılan "Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" Haziran 1994'te imzalanmıştır. Türkiye ile Moldova arasındaki ilişkiler karşılıklı anlayış ve işbirliği temelinde gelişmektedir.

Devlet Bakanlığımıza bağlı olarak faaliyetlerini yürüten Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), Moldova'da faaliyete başladığı 1993 yılından bu yana 150'den fazla proje ve faaliyet gerçekleştirmiştir. Söz konusu faaliyet ve projelerin büyük bir bölümü (% 90'ın üzerinde) eğitim, sağlık, kültür, alt yapı, eğitim ve danışmanlık v.b. alanlarda Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi'ne yönelik gerçekleştirilmiştir.

Başkanlığımızca gerçekleştirilen faaliyet ve projeler hem çeşitlilik, hem miktar ve hem de maliyet olarak artış göstermiştir.

Önümüzdeki dönemde de Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi'nin ihtiyaç ve taleplerinin karşılanmasına ve işbirliğinin geliştirilmesine devam edilecektir.

Diğer taraftan Başkanlığımızca anılan bölgeye yapılan harcamalar ile bölge nüfusu dikkate alındığında, TİKA imkânlarından en fazla faydalanan bölgelerden birinin Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Başkanlığımızca Moldova Cumhuriyeti ve Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi'nde gerçekleştirilen faaliyet ve projelerde; sürdürülebilirlik, bölge halkının talep ve ihtiyaçların karşılanma derecesinin yüksekliği ve en önemli unsur olarak da geniş bir halk kitlesine yarar sağlaması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, yukarıda belirtilen amaçlara yönelik çalışmalar devam ettirilmektedir.

Bunlara örnek olarak, Gagavuz Yeri İçme Suyu, Gagavuz Radyo Televizyonu'nun (GRT) Kurulması ve Yayın Ağı'nın Genişletilmesi ve TİKA Atatürk Kütüphanesi Projeleri gösterilebilir.

Gökoğuz Yeri İçme Suyu Projesi

Ülkemiz ile Moldova arasında Haziran 1994'te imzalanan Mutabakat Zaptı'yla "Gagavuz Yeri İçme Suyu Projesi" için Moldova'ya 35 milyon ABD Doları tutarında Eximbank kredisi sağlanmıştır. Proje, maliyetinin büyüklüğü nedeniyle iki kısma ayrılmıştır. Haziran 1998'de imzalanan kredi anlaşması ile projenin I. kısmında Komrat ve Çadır-Lunga ile 5 köyün içme suyu altyapısının yapılması planlanmış ve bunun için 15 milyon ABD Doları harcanması öngörülmüştür. II. kısımda ise, 20 milyon ABD Doları harcanarak Vulkanesti ve civar köylerin içme suyu altyapısının inşa edilmesine karar verilmiştir. Projenin I. kısmında öngörülen 15 milyon ABD Doları'nın tamamının harcanmasına rağmen, bu kısım için Çadır-Lunga'da tamamlanması öngörülen bazı işler bitirilememiştir. Projenin II. kısmında Çadır Lunga şehrinde yapılması gereken işlere ise Ülkemiz ile Moldova Cumhuriyeti arasında kredi koşullarında anlaşma sağlanamadığı için başlanamamıştır.

"Gagavuz Yeri İçme Suyu Projesi"nin "I. Kısım Sözleşmesi" çerçevesinde, Çadır Lunga şehri için harcanan miktar yaklaşık 8 milyon ABD Doları'dır. Ancak bu kısım kapsamındaki işlerin tamamen bitirilememiş olması, bugüne kadar yapılan çalışmaların atıl durumda kalmasına ve halen bölge halkına su götürülememesine neden olmuştur.

Dışişleri Bakanlığı ve TİKA'nın bağlı olduğu Devlet Bakanlığının yapmış olduğu görüşmeler neticesinde, Gagavuz Yeri halkının içme suyu probleminin çözülmesi ve projenin I. kısmında yer alan Çadır Lunga şehrine su sağlanması için TİKA Başkanlığı görevlendirilmiştir.

Türkiye ve Moldova arasında Çadır Lunga Şehri İçme Suyu Temini ve Şehir İçi Su Şebekesinin Yapımına İlişkin Anlaşma kapsamında Başkanlığımızın öncülüğünde Çadır Lunga Şehri İçme Suyu İnşaatı İkmal İş ve Arıtma Tesisi Yapımı Projesine 8 Aralık 2005 tarihinde başlanılmıştır.

I. Kısım Proje kapsamında su kuyularının imarı, şebeke hattı inşaatları ve en son teknoloji ürünü 2.400 m³/gün kapasiteli arıtma tesisi inşaatı tamamlanmış ve yaklaşık 5.500 kişi içme ve kullanma suyuyla kavuşturulmuştur.

Daha sonra şehirdeki diğer kullanıcıların tamamının içme ve kullanma suyu problemlerinin çözümlenmesine yönelik olarak Çadır-Lunga Şehri İçme Suyu Projesi 2. Kısım inşaatı ile ilgili olarak Başkanlığımızca başlatılan çalışmalar, 2007 yılı içinde ihale sürecinin tamamlanmasını takiben 11.06.2007 tarihinde projenin 2. kısmına başlanılmıştır.

II. Kısım İçme Suyu Projesi kapsamında Çadır Lunga Şehrinde atıl durumdaki toplam 7 adet yeraltı su kuyusu; sondaj, kimyasal işlem, filtreleme, elektrifikasyon, sistem kumanda panolarıyla faaliyete geçirilerek şebeke hattına bağlantıları yapılmıştır. Şehre su sağlayan kuyu sayısı işin başlangıcında 3 iken proje sonunda 10 olmuş, şehrin 800 m³ olan günlük su pompaj kapasitesi yaklaşık 2.500 m³'e çıkarılmıştır. Bu kapsamda Klor binası yenilenmiş, kuyular bölgesinde çevre düzenleme ve rehabilitasyon yapılmıştır.

II. Kısım Proje çerçevesinde, gerek kuyular bölgesi ve gerekse Çadır-Lunga şehir şebeke hatlarının döşenmesi esnasında dünya standartlarında, insan sağlığı açısından son derece uygun ve sertifikalı, yüksek yoğunluklu polietilen boru, bağlantı elemanları, vana, vana odası, yangın hidrantı imalatları yapılmış, ileri teknoloji işlemleri kullanılarak faaliyetler tamamlanmıştır. Servis hatlarına ilaveten toplam 84 sokakta yaklaşık 4000 aboneye içme suyu hattı çekilmiştir. 2. Kısım Proje kapsamında 55.466 m kazı-kaplama ve ana hat bağlantıları ile 59.248 m abone bağlantıları da dahil olmak üzere toplam 114.715 m borulama yapılarak yaklaşık 24.000 kişi içme ve kullanma suyuyla

kavuşturulmuştur. Projenin 1. aşamasıyla birlikte suya kavuşan insan sayısı yaklaşık 30.000 kişiye ulaşmıştır.

İnşaat faaliyetleri kapsamında işe alınan Çadır Lunga'lı gençler, konularında uzman teknik elemanlarca kaynakçılık, operatör yardımcılığı, boru işçiliği ve kazı-kaplama konularında mesleki olarak yetiştirilmişlerdir.

Proje kapsamında inşaat faaliyetlerinin tamamlanmasından sonra sistemin tümünün, basınç, hijyen ve performans testleri ikmal edilmiş, tüm kontrolleri yapılan sistem devreye alınmaya hazır hale getirilmiş olup Çadır-Lunga Su ve Kanalizasyon İdaresine teslim edilerek Çadır Lunga Şehri İçme Suyu Projesi II. Kısım İnşaatları 06.10.2008 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır.

Projenin 1. ve 2. Kısım İnşaatlarının tamamlanmasıyla Sadece Çadır Lunga Şehri değil Moldova Cumhuriyeti de dünyadaki en modern İçme Suyu Arıtma Tesisine, en hijyenik, uzun ömürlü, tamir ve bakımı en kolay şebeke hatlarıyla dağıtılan içme ve kullanma suyu sistemine kavuşmuşlardır.

Başkanlığımızın sahibi olduğu 1. ve 2. Kısım Su Projesi İnşaatları, başta Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi olmak üzere Moldova Cumhuriyeti genelinde de büyük takdir toplamıştır. Gerek halk ve gerekse yetkililer, Su Projesi başta olmak üzere Moldova'daki diğer faaliyetleri ile ilgili olarak TİKA'ya şükranlarını dile getirmişlerdir.

Moldova'da bulunan diğer uluslararası yardım kuruluşları da Su Projesine büyük ilgi göstermişler, Başkanlığımızın bilgi ve tecrübe birikimlerinden faydalanmak istediklerini dile getirmişlerdir.

Gagavuz Yeri Radyo ve Televizyonu (GRT) Yayın Ağı'nın geliştirilmesi Projesi

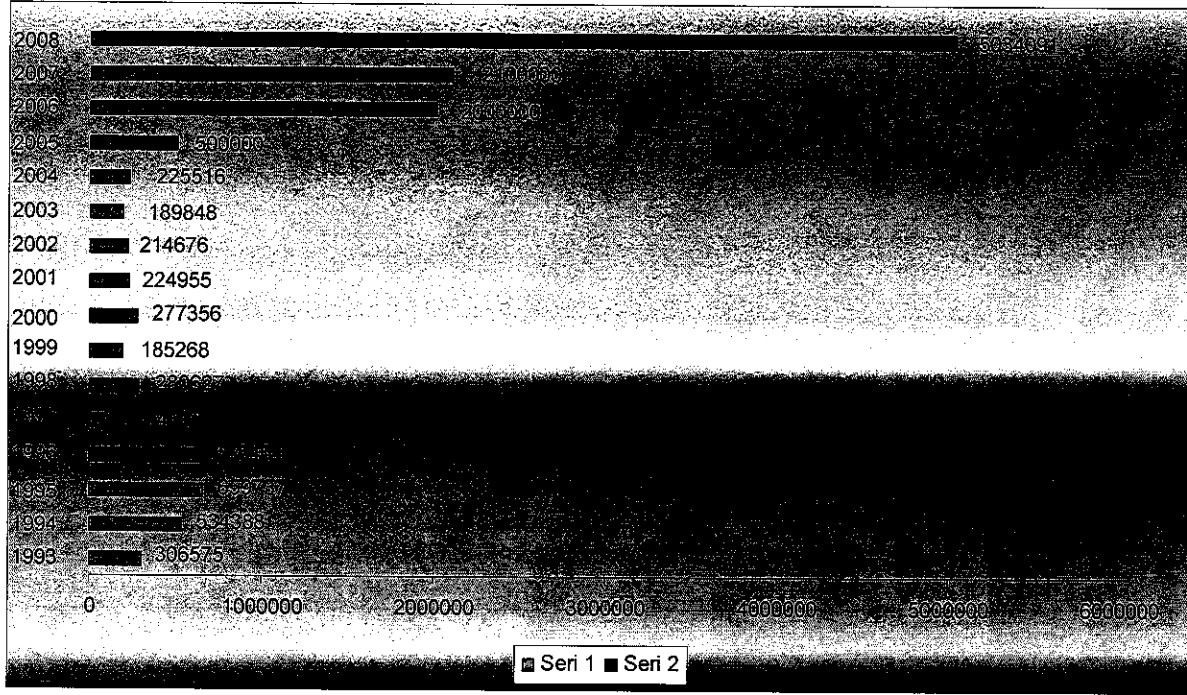
TİKA Başkanlığımızca 1994 yılından beri desteklenmekte olan GRT Radyo Televizyonu halen Gagavuz dilinde 6 saatin üzerinde yayın yapmaktadır.

Gagavuz Radyo ve Televizyonu'nun Yayın Ağı'nın Genişletilmesi Projesi kapsamında üç adet kule kurulmuş ve teknik donanımı sağlanmıştır. Modern araçlarla donatılan GRT, projenin tamamlanması sonucunda Moldova'daki en gelişmiş teknolojiye sahip yayın kuruluşlarından biri haline gelmiştir. Ayrıca, GRT'de çalışan yönetim ve eleman kadrosuna eğitimler verilmiştir.

TİKA Atatürk Kütüphanesi

1998 yılında Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi başkenti Komrat'ta, TİKA Başkanlığımızın maddi desteği ile hizmete açılan ve giderleri halen Başkanlığımızca karşılanan "Atatürk Kütüphanesi" ne çok sayıda kitap ve ekipman desteği sağlanmış, Türk Dili, Türk edebiyatı, Türk Tarihi, Modern Türk Tarihi, Atatürk ve Türk Coğrafyası v.s. konularında bilgi almak isteyen ve herkesin kullanabileceği merkez faaliyetlerini yürütmektedir. Anılan kütüphanenin personel ve cari giderleri TİKA tarafından karşılanmaktadır.

Moldova Cumhuriyeti Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi'ne yönelik TİKA faaliyet ve projelerine ilişkin harcamalar grafikte sunulmaktadır.

TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE TÜRK VE AKRABA TOPLULUKLARINDAN ÖĞRENCİ GETİRME PROJESİ (BÜYÜK ÖĞRENCİ PROJESİ) KAPSAMINDA YAPILAN EĞİTİM FAALİYETLERİ

Türk Cumhuriyetleri İle Türk ve Akraba Topluluklarından Öğrenci Getirme Projesi kapsamında ülkemizde Gagavuz Türklerinden devlet burslusu olarak halen 154 öğrenci öğrenim görmektedir. Türk üniversitelerinden Türkiye Cumhuriyeti Devleti burslusu olarak 144 öğrenci mezun olmuştur. Her yıl olduğu gibi 2010-2011 eğitim-öğretim yılında da Gagavuz Türklerinden öğrenci getirilmeye devam edilecektir.

CEVAP 2- Devletimiz ve Hükümetimiz insanlar arasında ayrım gözetmeden yapılan yardımlarını bugüne kadar sürdürmüş ve bundan sonra da sürdürecektir. Ancak, Batı Trakya Türkleri, Irak Türkmenleri, Doğu Türkistan Uygur Türkleri, Afganistan Türkleri ve Bulgaristan'da yaşayan Türklere zaman zaman gösterilen bazı kolaylıklar her zaman diğer Türk ve akraba topluluklarına da gösterilmiş ve gösterilmeye devam edilecektir. Yukarıda belirttiğimiz Türk ve akrabalarımızın çeşitli meselelerine yönelik çözüm çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan bu güne kadar sürmüştür ve sürmeye devam edecektir.

CEVAP 3- Hükümetimizce Gagavuz Türklerinin her meselesine, problemine en kısa zamanda çözüm bulunmaktadır. Bundan sonra da somut sorunları iletildiği zaman çözüm yolları bulunmaya devam edilecektir.